

Barbara Zezula

Wydawnictwo Walter de Gruyter

Verlag Walter de Gruyter jest niemieckim wydawnictwem, które wydaje naukową literaturę fachową z dziedziny filologii (głównie klasycznej), historii, filozofii, teologii i religioznawstwa, literaturoznawstwa, językoznawstwa, medycyny i nauk przyrodniczych, matematyki, prawa oraz nauk społecznych. Rocznie ukazuje się ok. 350 tytułów. W bieżącym roku wydawnictwo wydaje także 63 tytuły czasopism specjalistycznych, w tym 15 roczników i wiele publikacji na nośnikach elektronicznych¹. Wszystkie charakteryzuje bardzo wysoki poziom edytorski.

Początki wydawnictwa sięgają XVIII w., kiedy na mocy przywileju udzielonego przez króla Prus Fryderyka II, w 1749 r. przy Szkole Realnej w Berlinie powstała księgarnia i mała oficyna wydawnicza. Znaczący rozwój oficyny nastąpił dopiero po pięćdziesięciu latach, kiedy jej dzierżawcą został Georg Andreas Reimer (1776–1842), księgarz z Greifswaldu. On i jego potomkowie przekształcali ją stopniowo w jedno z czołowych, naukowych i uniwersalnych wydawnictw w Niemczech. U Reimera publikowali swoje prace naukowcy z Uniwersytetu Berlińskiego, zwłaszcza z największego wówczas wydziału medycyny. W latach 1847–1920 medycy, Rudolf Virchow jako główny wydawca i redaktor wspólnie z Benno Reichhardem, opublikowali 227 tomów czasopisma *Archiv für pathologische Anatomie und Physiologie und für klinische Medizin*. W tym wydawnictwie ogłaszali drukiem swoje prace znakomici przyrodnicy, tacy jak Hermann von Helmholtz, Emil du Bois-Reymond i Ernest Haeckel².

Współpraca Wydawnictwa z Pruską Akademią Nauk zaowocowała następującymi publikacjami: *Monatsberichte* (1856–1991), *Sitzungsberichte* (1882 u. ff.), *Commentaria in Aristotelem* (1882 u. ff.). Zapoczątkowane przez Teodora Mommsena wydawanie znanych łacińskich inskrypcji z okresu starożytności *Corpus Inscriptionum Latinarum* (1865 u. ff.) oraz *Inscriptiones Graecae* (1873 u. ff.), zawierających napisy epigraficzne z obszaru starożytnej Grecji, są kontynuowane do dzisiaj przez Berlin-Brandenburgische Akademie der Wissenschaften i publikowane w Verlag Walter de Gruyter.

Die Protestantische Kirchenzeitung (1854–1896), a potem *Protestantische Monatshefte* i *Die Preußischen Jahrbücher*, czyli słynne *Niebieskie Zeszyty* (*Die Blauen Hefte*), które ukazywały się od 1858 do 1935 r. w wydawnictwie Reimera, stanowiły forum najważniejszych dyskusji naukowych i politycznych okresu niemieckiego liberalizmu.

Od 179 lat *Journal für die reine und angewandte Mathematik* należy do najstarszych i czołowych w świecie fachowych czasopism w dziedzinie matematyki. Jego założycielem i redaktorem przez 30 lat był August Leopold Crelle, z zawodu inżynier budownictwa, ale obdarzony szczególną umiejętnością posługiwania się wiedzą matematyczną jako dyscypliną naukową. Stąd podtytuł czasopisma brzmi *Crelles Journal*.

¹ Aż 2/3 tytułów wydawnictw ciągłych ukazuje się w języku angielskim, a 30% łącznej produkcji stanowią publikacje wydawane w tym języku.

² A.-K. Ziesak. *Der Verlag Walter de Gruyter 1749–1999. Mit Beiträgen von Hans-Robert Cram, Kurt-Georg Cram und Andreas Terwey*. Walter de Gruyter, Berlin–New York 1999 s. 33

Najwierniejszym autorem w wydawnictwie Reimera był teolog Friedrich Schleiermacher. Tu światło dzienne ujrzały pierwsze wydania jego dzieł: pierwszy zbiór kazań (1801), *Kritik der Moral* (1803) czy tłumaczenie Platona w pięciu tomach (1804–1810). Reimera i Schleiermachera łączyła także wielka przyjaźń. Po śmierci przyjaciela w 1834 r. wydawca stwierdził: “Prawie niczego nie przeżyłem, niczego nie zrobiłem, a nawet nie pomyślałem, czego bym nie odniósł do niego”³.

Było to także wydawnictwo wielkich romantyków niemieckich: braci Grimm, Wilhelma von Humboldta, Friedricha i Augusta Wilhelma von Schlegel, Ludwiga Tiecka i Achima von Arnim, E.T.A. Hoffmanna, Heinricha von Kleista, Johanna Gottlieba Fichtego i Jean’a Paula. To wyliczenie znanych nazwisk nabiera znaczenia wobec faktu, że w rocznej produkcji wydawnictwa pojawiało się jedynie kilka tytułów z literatury pięknej⁴.

Pałac Reimera był centralnym punktem salonowej kultury epoki Biedermeier w Berlinie. Tu odbywały się regularne czwartkowe spotkania towarzyskie, koncerty i wykłady. Przez całe swoje życie Georg Reimer tworzył galerię obrazów i grafik oraz bibliotekę. Jako przedstawiciel liberalnego mieszczaństwa, uznawany za niemieckiego jakobina, był obiektem szczególnego zainteresowania konserwatywno-reakcyjnych władz. Jego pałac był przeszukiwany, a publikacje wydawnictwa podlegały surowej cenzurze. Nie uzyskał zgody na druk m.in. wspomnień Napoleona *Memoires de Napoleon*. Reimer obszedł cenzurę w chytry sposób, bo wydanie pierwszego tomu publikacji przeniósł do Weidmannsche Buchhandlung w Lipsku. W 1826 r. zorganizował koncert i wystawę na rzecz greckich bojowników o wolność, walczących przeciwko Turcji w 1821 r.. Troszczył się o polskich powstańców, rannych w 1830 r.⁵. Kilkakrotnie był reprezentantem berlińczyków w radzie miasta.

Wydawnictwo Walter de Gruyter tworzyło pięć historycznych oficyn wydawniczych: Georg Reimer Verlag, J.G. Göschen’sche Verlagshandlung, Verlag Veit & Comp., I. Guttentag Verlagsbuchhandlung i Karl I. Trübner Verlag.

Do najstarszych należy Georg Andreas Reimer Verlag. W 1823 r. Reimer, po upływie dzierżawy, przejął oficynę wydawniczą na własność. Systematycznie kupował mniejsze wydawnictwa w Berlinie – z 28 istniejących w 1800 r. na własność nabył 10 oficyn. Dodatkowym motywem działania Reimera było zainteresowanie tym zawodem swoich synów, którzy posiadali wykształcenie uniwersyteckie. W 1822 r. Georg Reimer wykupił Weidmannsche Buchhandlung w Lipsku. Po jego śmierci w 1842 r. zarządzał tą oficyną najstarszy syn, Karl August. Drugi z synów, Georg Ernst, otrzymał główne wydawnictwo w Berlinie, a trzeci – Dietrich Arnold – z części ojcowskiego przedsiębiorstwa utworzył, istniejące do dziś, wydawnictwo Dietrich Reimer Verlag, które wydaje mapy i atlasy oraz książki z geografii i sztuki. Ukoronowaniem tych działań miało być utworzenie dynastii księgarzy i wydawców “Buchhändlerdynastie”⁶. W 1884 r. na czele wydawnictwa stał Ernst Heinrich Reimer, najstarszy syn Georga Ernsta. Nie miał żadnego zawodowego przygotowania, a jego działalność ograniczała się do “zarządzania wielką przeszłością oficyny”⁷. Były to kolejne wydania dobrze sprzedających się tytułów i kontynuacja wydawnictw ciągłych i seryjnych. Wyjątkiem jest, wychodzące od 1894 r., czasopismo *Archiv für Philosophie*, którego był współzałożycielem i które ukazuje się do dziś. Ernst Heinrich Reimer zdecydował się sprzedać

³ Tamże s. 5.

⁴ Tamże s. 6.

⁵ Tamże s. 22.

⁶ Tamże.

⁷ Tamże s. 42.

Der Georg Reimer Verlag - sygnet wydawnictwa

Die G. J. Göschen'sche Verlagshandlung - sygnet wydawnictwa

Der Verlag Veit & Comp. - sygnet wydawnictwa

Die Verlagsbuchhandlung I. Guttentag - sygnet wydawnictwa

Der Karl I. Trübner Verlag - sygnet wydawnictwa

Die Vereinigung wissenschaftlicher Verleger WvW - sygnet wydawnictwa

Der Verlag Walter de Gruyter - pierwszy i obecny sygnet wydawnictwa

rodzinną firmę. W 1895 roku nawiązał kontakt z Walterem de Gruyterem, który zamieścił w gazecie branżowej *Börsenblatt für den Deutschen Buchhandel* z 9 II 1894 osobliwy anons: “zamożny kupiec, dyrektor wielkiego przedsiębiorstwa handlowego, 31 lat, żonaty, doktor germanistyki poszukuje kontaktów, które mogą doprowadzić do stania się czynnym współwłaścicielem lub przejęcia poważnego wydawnictwa lub księgarni nakładowej”⁸. Walter de Gruyter podjął pracę jako wolontariusz w wydawnictwie Reimera w tym samym roku. Trzy lata później przejął je “po starannych sprawdzeniach i pracach wstępnych”⁹ na własność.

Lipskie wydawnictwo G. J. Göschen’sche Verlagshandlung, założone w 1785 r. przez Georga Joachima Göschena, zyskało rozgłos jako wydawca dzieł wielkich niemieckich klasyków: Goethego, Schillera, Wielanda i Klopstocka. Wydawca zasłużył się także jako reformator typografii. Antykwą wydał Nowy Testament w języku greckim oraz dzieła Homera. W długiej tradycji wydawnictwa poszczególne tomy serii *Sammlung Göschen* (ponad 1000 tomów do 1931 r.) stanowiły najpierw szkolne wydania niemieckich klasyków, a z czasem kolejne tomy prezentowały w formie popularnonaukowej zagadnienia z wielu dyscyplin wiedzy. Po śmierci założyciela firmy jego spadkobiercy sprzedali wydawnictwo oficynie wydawniczej Cotta’sche Buchhandlung ze Stuttgartu. W 1919 r. Wydawnictwo Göschena weszło w skład Vereinigung wissenschaftlicher Verleger.

Immanuel Guttentag był założycielem wydawnictwa nazwanego od jego imienia I. Guttentag Verlagsbuchhandlung. Profil wydawniczy opierał się na druku obszernych zbiorów praw i komentarzy kodyfikowanego prawa. W latach 1895–1945 ukazało się 237 tomów *Guttentagsche Sammlung Deutscher Reichsgesetze* i w latach 1873–1944 68 tomów *Guttentagsche Sammlung Preußischer Gesetze*. Autorami byli najwybitniejsi niemieccy prawnicy. Od 1881 r. ukazywało się *Die Zeitschrift für die Strafrechtswissenschaft*, którego kontynuatorem do dzisiaj jest WdeG. Tom 117 pisma ukazał się w 2005 r.

W Berlinie od 1834 r. prowadziło działalność wydawnictwo Veit & Comp. Jego założycielem był Moritz Veit, specjalizujący się w publikowaniu prac naukowych głównie z dziedziny przyrodoznawstwa, medycyny i matematyki, ale także nauk prawnych. W 1894 r. ukazał się *Wörterbuch der klinischen Kunstausdrucke* lekarza Otto Dornblütha. Był to pierwowzór słownika klinicznego, znanego dzisiaj jako *Klinisches Wörterbuch Pschyrembel* i uchodzącego za jeden z najlepszych na świecie. Berliński lekarz Willibald Pschyrembel (1901-1987) przez ponad pięćdziesiąt lat odpowiadał merytorycznie za tę publikację. Co cztery lata ukazuje się w Verlag WdeG nowe aktualne i poszerzone wydanie słownika, bo, jak uważał jego autor, “nie ma nic bardziej niedoskonałego niż człowiek – i zaraz po nim słownik”¹⁰.

Najmłodszym wydawnictwem, które weszło w skład VwV, jest Verlag Karla I. Trübnera, założone w 1872 r. w Strasburgu. Wydawało ono publikacje głównie z językoznawstwa i literaturoznawstwa (indogermanistyka i germanistyka) oraz prace dotyczące obszaru starożytnej Germanii. W tej oficynie ukazały się zarys filologii romańskiej, germańskiej i irańskiej, a w latach 1897–1900 pięciotomowy *Grundriß der vergleichenden Grammatik der indogermanischen Sprachen* Karla Brugmanna. Pierwsze wydanie z 1883 roku *Etymologisches Wörterbuch der deutschen Sprache* Friedricha Kluge zawierało 5000 słów, zaś wydanie 24, przejrzone i rozszerzone z 2002 r., zawiera już 13 000 słów. *Das Jahrbuch der*

⁸ Tamże s. 213 (w wolnym tłumaczeniu autorki artykułu).

⁹ Tamże s. 43.

¹⁰ Tamże s. 130.

gelehrten Welt. Minerva, publikowany u Trübnera, był międzynarodowym indeksem osób ze świata nauki, uniwersytetów i innych ośrodków, wydawanym przez samego szefa firmy. Profesor biochemii na uniwersytecie w Strasburgu Felix Hoppe-Seyler rozpoczął w 1877 r. wydawanie u Trübnera *Die Zeitschrift für Physiologische Chemie*, którego kontynuacją jest obecnie ukazujący się tytuł *Biological Chemistry* (ostatni Vol. 387/2006)¹¹. Za wybitne osiągnięcia w dziedzinie biochemii i biologii molekularnej wydawcy przyznają naukowcom co roku nagrodę jego imienia Felix Hoppe-Seyler-Preis.

Karl Trübner pośredniczył w odzyskaniu od Biblioteki Narodowej Francji cennego niemieckiego rękopisu *Manessische Liederhandschrift*, pochodzącego z 1. poł. XIV w. Dzieło trafiło do Paryża w 1657 r. w niewyjaśnionych okolicznościach. Autentyczność rękopisu potwierdził znany historyk Teodor Mommsen i ustalił jego wartość na 500 000 marek niemieckich¹². Dzięki zaangażowaniu Bismarcka, *Codex Manesse* od 1888 r. jest przechowywany w Bibliotece Uniwersyteckiej w Heidelbergu.

Bezdzietny Trübner złożył ofertę sprzedaży swego wydawnictwa Walterowi de Gruyterowi, którego zdolności kierownicze i menedżerskie cenił wysoko. W 1907 r. Walter de Gruyter został jedynym właścicielem wydawnictwa, a w 1919 r. zostało ono włączone do Vereinigung wissenschaftlicher Verleger VwV. Związek Naukowych Wydawców VwV składał się z czterech działów i prezentował następujące profile wydawnicze: Göschen (matematyka, technika i *Sammlung Göschen*), Guttentag (nauki prawne), Reimer / Trübner (nauki humanistyczne, sztuka i teologia, *Minerva* i *Kürschners Literaturkalender*) oraz Veit (medycyna, geografia, nauki przyrodnicze).

Mimo inflacji i skoków cen papieru, druku i oprawy w 1920 r., spółka, jako nowoczesne wielkie przedsiębiorstwo, wydała 434 tytuły i z taką produkcją znalazła się na szczycie niemieckich wydawnictw. Konflikt de Gruytera ze stojącym na czele działu ogólnego firmy Gustawem Adolfem von Halem, odpowiedzialnym za księgowość, kolportaż i reklamę, zarządzanie finansami i sprawy personalne, doprowadził do wykupienia przez niego udziałów von Halema i jego brata Otto w dawnym Veit-Verlag. Od 1923 r. Walter de Gruyter posiadał 77 % udziałów w całym przedsiębiorstwie i dlatego od 1 I 1923 r., wprowadzająca w błąd nazwa VwV, została zmieniona na Walter de Gruyter & Co¹³.

Walter de Gruyter realizował swoje wizje wydawnicze zachowując chłodną, czasem wręcz restrykcyjną kalkulację kosztów, rabatów i honorariów dla autorów. Jako jedno z czołowych wydawnictw naukowych odzwierciedlało intelektualny profil epoki wilhelmińskiej i Republiki Weimarskiej. Jego właściciel chciał być postrzegany jako "Verleger der Nation" (wydawca narodu)¹⁴. Walter de Gruyter zmarł nagle 5 IX 1923 r. Nie doczekał końca inflacji w grudniu 1923 r. ani ustalenia w połowie 1924 r. nowych zasad dotyczących rozliczania honorariów autorskich, wynikających z podpisania znacznie wcześniejszych umów z wydawnictwem. Nie zostawił także testamentu. Kierownictwo nowoczesnego koncernu wydawniczego przypadło jego zięciowi Herbertowi Cramowi (1893–1967), z wykształcenia inżynierowi budownictwa. Zachowany został profil

¹¹ Tamże s. 175.

¹² Tamże s. 180.

¹³ Tamże s. 204.

¹⁴ H. Müller. *Wissenschaft und Markt um 1900. Das Verlagsunternehmen Walter de Gruyters im literarischen Feld der Jahrhundertwende*. Tübingen 2004 (Dietmar Till. *Verlegen als kulturelle Praxis. Hellen Müllers Problemgeschichte des Verlagsunternehmens von Walter de Gruyter – "Besprochene Bücher"* w Internecie).

wydawniczy pięciu wydawnictw założycielskich, a decydujący głos mieli dwaj dyrektorzy: Alexander Elster (1877–1942), prawnik związany wcześniej z Guttentag Verlag i Gerard Lüdke (1875–1944), językoznawca z dawnego Karl I. Trübner Verlag. Właśnie z tych dwóch działów ukazało się w latach trzydziestych XX w. najwięcej publikacji, m.in. *Handwörterbuch der Rechtswissenschaft* (8 tomów, 1926–1929), *Reallexikon der Deutschen Literaturgeschichte* Paula Markera i Wolfganga Stammlera (4 tomy, 1925–1931), *Handwörterbuch des deutschen Aberglaubens* (10 tomów, 1927–1942), *Trübners Deutsches Wörterbuch* (8 tomów, 1939–1957) czy też krytyczne wydanie dzieł zebranych Pestalozziego *Pestalozzis Sämtliche Werke* (18 tomów, 1927–1943)¹⁵.

W 1929 r. - roku światowego kryzysu gospodarczego – WdeG ze swoją produkcją 279 tytułów zajmował szóste miejsce w Niemczech. Koniec dobrego okresu konsolidacji zaznaczył się tysięcznym tomem *Sammlung Göschen*, który stał się filozoficznym bestsellerem: *Die Geistige Situation der Zeit* Karla Jaspersa, wydany w 1931 r.

W okresie międzywojennym koncern kupił jeszcze pięć mniejszych wydawnictw, których program wydawniczy został włączony do już istniejących działów firmy. Z większych wydawnictw, które weszły w skład WdeG Verlag przed 1939 r., należy wymienić Deutscher Kunstverlag z Berlina i A.Marcus & E.Webers Verlag, które wydawało publikacje z rozwijającej się dopiero dziedziny seksuologii: *Zeitschrift für Sexualwissenschaft* (18 roczników w latach 1914/15–1931/32), trzypięciotomową *Sexualpathologie* (1917–1920) Magnusa Hirschfelda (założyciela Instytutu Seksuologii w Berlinie) oraz serię dla studentów *Kleine Texte für Vorlesungen und Übungen*. W latach 1906–1973 ukazało się 191 tomów tej serii.

Wraz z nabyciem w 1935 r. kolejnej oficyny wydawniczej Alfred Töppelmann Verlag z Gießen (specjalizowała się w dziedzinie teologii i religioznawstwa), wydawnictwo de Gruytera firmowało swoim logo wydawanie jego renomowanych, wychodzących także obecnie tytułów czasopism i serii. Są to: *Zeitschrift für die Alttestamentliche Wissenschaft* (1881 u.ff.), *Zeitschrift für die Neutestamentliche Wissenschaft* (1900 u.ff.), *Studien zur praktischen Theologie* (1907 u.ff.), *Sammlung Töppelmann* (1919 u.ff.).

J.Schweitzer Verlag z Monachium, jako jedno z czołowych wydawnictw prawniczych i ekonomicznych, weszło w skład koncernu WdeG w 1939 r. z bardzo znaczącą, monumentalną pozycją wydawniczą: *Staudingers Kommentar zum Bürgerlichen Gesetzbuch*. Stale uaktualniane komentarze stały się biblią do nauki prawa cywilnego i są jego wykładnią do dzisiaj.

Do udanych przedsięwzięć Herberta Crama należało kupno dwóch kolejnych wydawnictw: L. Friederichsen & Co. Verlag z Hamburga, specjalizującego się w wydawaniu map oraz prac z geografii, ekonomii i handlu oraz Technischer Verlag Moritz Krayn z Berlina, publikującego prace głównie z dziedziny elektrotechniki.

Przez lata dyktatury nazistowskiej wydawnictwo WdeG było poddane kontroli i ingerencji w wewnętrzne sprawy firmy: od wspólnych ćwiczeń gimnastycznych i udziału w pochodzie majowym, po wycofanie z druku dzieł autorów pochodzenia żydowskiego i publikacji z dziedziny teologii, a także seksuologii.

Od 1939 r. wydawnictwo zostało umieszczone na liście przedsiębiorstw mających szczególne „obronno-gospodarcze znaczenie”, co oznaczało dowolny

¹⁵ Ziesak, jw. s. 245.

wybór pracowników, przydział papieru drukarskiego i nowy program z zakresu lotnictwa i wojskowej literatury fachowej. W czasie nalotów na Berlin w 1943 r. wydawnictwo objęło ochroną jedynie najbardziej cenną, historyczną część swojego archiwum. Reszta została w Berlinie. Z działań wojennych ocalał główny budynek i już 14 V 1945 r. wydawnictwo wznowiło swoją działalność. Na początku utrzymywało się głównie ze sprzedaży gotówkowej książek z berlińskiego magazynu, a potem z kolejnych przedruków na podstawie wcześniej nabytych praw wydawniczych. Były to przede wszystkim: *Klinisches Wörterbuch von Pschyrembel*, podręczniki do matematyki i nauk przyrodniczych, a także wiele tomów z serii *Sammlung Göschen*. Kolejne lata również nie przyniosły dobrych zmian. Kontakty z autorami były zerwane przez zawieruchę wojenną, demontaż zecerni i drukarni w Trebbin (znalazły się w radzieckiej strefie okupacyjnej), surowa zima 1946/47, reforma walutowa w 1948 r. i blokada Berlina na przełomie roku 1948/49 znacznie ograniczały możliwości wydawnictwa w tym mieście. Jednak nigdy nie myślano o przeprowadzce wydawnictwa na zachód lub południe Niemiec.

Herbert Cram, jako jeden z pierwszych, otrzymał licencję wydawcy w brytyjskiej strefie okupacyjnej. Cenzura wstępna i liczne kontrole, licencjonowanie publikacji, oczyszczanie magazynów koncernu z zakazanej literatury (druki nazistowskie, publikacje z zakresu lotnictwa i wojskowości, ale także dotyczące kolonializmu, Włoch i Japonii) to utrudnienia tego okresu w historii wydawnictwa. W ramach handlu między strefami okupacyjnymi możliwe było pozyskiwanie nieoprawionych książek z magazynu w Trebbin na terenie strefy radzieckiej, a od 1949 r. – z Niemieckiej Republiki Demokratycznej. Partnerem handlowym dla WdeG był Buchexport Leipzig. Uruchomienie własnej drukarni i zecerni w budynku wydawnictwa przy Genthiner Straße 5-9 to kolejne elementy stabilizacji wydawnictwa po II wojnie światowej.

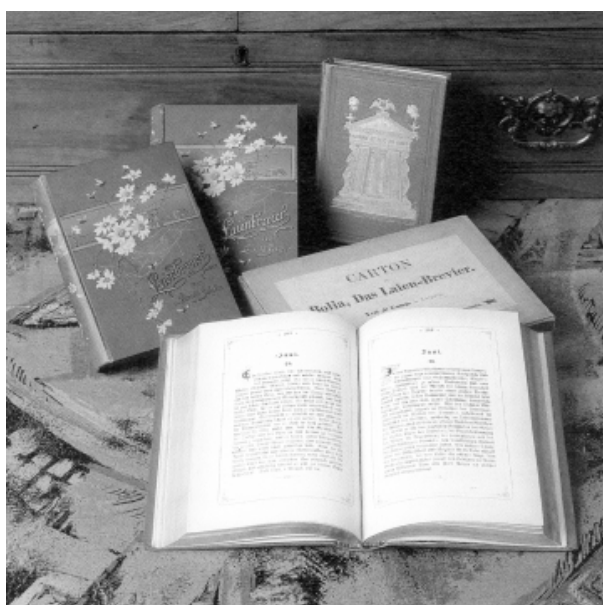
Budowa muru berlińskiego w 1961 r. spowodowała zmianę polityki wydawnictwa i skierowanie jej na Zachód Europy i Niemiec, chociaż - mimo politycznych i biurokratycznych trudności - Wydawnictwo WdeG pielęgnowało kontakty z Niemiecką Akademią Nauk i Akademią Nauk NRD w zakresie kontynuacji dzieła *Inscriptiones Graecae* i *Corpus Inscriptionum Latinarum*. W połowie lat sześćdziesiątych wydawnictwo rozpoczęło wiele nowych projektów. Do nich zalicza się: *Kritische Gesamtausgabe von Nietzsches Werke, Aufstieg und Niedergang der römischen Welt, Handbücher zur Sprach- und Kommunikationswissenschaft* i *Theologische Realenzyklopädie*, której ostatni 36 tom ukazał się w 2005 r.

Jednocześnie ze znaczącym sukcesem na rynku niemieckim nastąpiła pod koniec lat sześćdziesiątych orientacja na rynek anglosaski, którego realizacją zajął się nowy zarząd firmy: Kurt-Georg Cram, Kurt Lubatsch i Helwig Hassenflug. Internalizacji koncernu służyło utworzenie w 1971 r. filii Walter de Gruyter, Inc. w Nowym Yorku, której produkcja jest skierowana wyłącznie na potrzeby rynku amerykańskiego oraz pozyskanie holenderskiego wydawnictwa Mouton w Den Haag. Jego profil wydawniczy to lingwistyka, socjologia i antropologia (80% tytułów wydawano w języku angielskim, a 20% w języku francuskim). Następnym etapem tej fuzji była także propozycja przejęcia przez Verlag WdeG od Aldine Publishing Company w Chicago jej dotychczasowej produkcji i praw do 116 tytułów z dziedziny socjologii, psychologii, antropologii i ekonomii. W roku 1978 przeniesiono Aldine Publ. z Chicago do filii WdeG w Nowym Yorku¹⁶.

Verlag Water de Gruyter od czterech pokoleń jest nadal prywatnym wydawnictwem i własnością spadkobierców Waltera de Gruytera, którzy kontynuują jego wizję i politykę wobec firmy. W 2005 r. do spółki, jaką w aspekcie

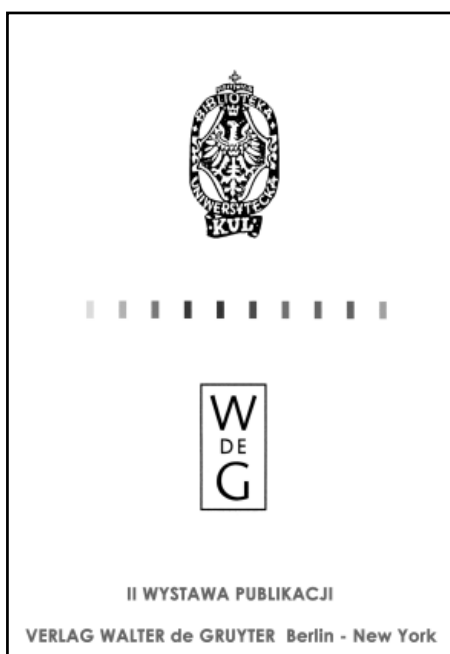
Portret Geoga Andresa Reimera (1776-1842) malowany przez Gottloba Bergera

Modlitewniki wydane przez Wydawnictwo Walter de Gruyter

Portret Waltera de Gruytera z 1920 roku

prawnym i ekonomicznym jest wydawnictwo, weszły dwie duże i znaczące w Niemczech oficyny wydawnicze: K.G. Saur Verlag, München oraz Max Niemeyer Verlag, Tübingen. Dzięki tej fuzji powstało największe wydawnictwo o profilu humanistycznym na kontynencie europejskim. Koncern przejął wiodącą rolę na rynku w publikacjach z dziedziny nauk historycznych (starożytność), filozoficznych i filologicznych, a po włączeniu programu wydawniczego K.G. Saura, także bibliekoznawstwa i bibliografii. Na czele koncernu stoi prof. Klaus G. Saur, który uznał tę fuzję za kulminacyjny punkt działalności wydawnictwa, ponieważ programy wydawnicze uzupełniają się idealnie, a pozytywne współdziałanie w zespole i z firmą Rhenus Media Services GmbH, zajmującą się obsługą klientów i logistyką w pełnym zakresie, stanowi niezwykle duży potencjał na przyszłość¹⁷.

Niemiecki rynek wydawniczy opiera się na wielkiej kulturalnej spuściźnie swego narodu i stanowi jeden z najmocniejszych filarów książki na świecie. Der Wissenschaftsverlag Walter de Gruyter GmbH & Co. KG reprezentuje ją doskonale. Przez ponad 250 lat swego istnienia znak firmowy wydawnictwa jest gwarancją najwyższej naukowej jakości publikacji wydawanych pod patronatem Uniwersytetu Berlińskiego, Brandenburskiej Akademii Nauk, a także wielu wybitnych naukowców i czołowych postaci historycznych. Jest nowoczesnym wydawnictwem, które wydaje swoje publikacje także na nowych nośnikach informacji i udostępnia je online. Nowoczesna jest także technologia produkcji, automatyzacja pozwala zatrudniać w berlińskiej firmie tylko 180 osób, a w nowojorskiej filii 20 pracowników¹⁸. W erze zawrotnego tempa rozwoju elektronicznego przepływu informacji książka drukowana czy też zapisana na nośniku elektronicznym opatrzona logo WdeG będzie nadal znakiem firmowym dla najważniejszych naukowych wyzwań.

W 1999 roku urządzono jubileuszową wystawę z okazji 250. rocznicy powstania Verlag Walter de Gruyter w pomieszczeniach Staatsbibliothek zu Berlin. Przekazane historyczne zasoby archiwalne Verlag WdeG, obejmujące okres od 1749 do 1945 r., stanowią depozyt Oddziału Rękopisów tej biblioteki. Briefarchiv zawiera korespondencję wybitnych ludzi literatury i nauki. Jest to najbardziej cenne archiwum, będące w posiadaniu oficyny wydawniczej w Niemczech i dla badaczy zebrane w formie *Repertorium der Briefe aus dem Archiv Walter de Gruyter* przez Otto Neuendorffa. Po jego śmierci w 1989 r. dokończenie prac nad tym zestawieniem i wydanie drukiem w 1999 r. poprowadziła Anne-Katrin Ziesak. To jeden aspekt powiązania wydawnictwa z bibliotekami.

Drugi aspekt takiej współpracy chciałabym przedstawić na przykładzie Biblioteki Uniwersyteckiej Katolickiego Uniwersytetu Lubelskiego Jana Pawła II.

Biblioteka KUL jest najważniejszym partnerem wydawnictwa w Polsce, a nawet w tej części Europy. Jest też jedyną biblioteką, która posiada w swoich zbiorach największą liczbę publikacji Verlag Walter de Gruyter. W latach dziewięćdziesiątych BU KUL otrzymywała 38 tytułów czasopism wydawanych przez WdeG i nie było wtedy innej biblioteki w Europie Środkowej, która miała w prenumeracie tyle tytułów jednej tylko firmy wydawniczej. Stała prenumerata czasopism wydawnictwa WdeG wynosi obecnie 30 tytułów z 60 proponowanych czytelnikom, co świadczy nie tylko o uniwersalności oferty, ale przede wszystkim o wysokiej wartości naukowej wydawanych publikacji ciągłych. To nasza chluba i tego bogactwa mogą nam pozazdrościć inne biblioteki.

¹⁶ Tamże s. 270.

¹⁷ Fragment wypowiedzi Klaus Saura, zamieszczony na stronie internetowej Verlag Walter de Gruyter.

¹⁸ Ziesak, jw. s. 271.

Na liście prenumeraty znajdują się następujące tytuły czasopism:

1. Antike und Abendland
2. Arbeiten zur Kirchengeschichte
3. Arkadia
4. Archäologischer Anzeiger
5. Archiv für Geschichte der Philosophie
6. Deutsche Zeitschrift für Wirtschafts- und Insolvenzrecht
7. Fabula
8. Frühmittelalterliche Studien
9. Indogermanische Forschungen
10. International Journal of Practical Theology
11. Islam
12. Jahrbuch des Deutschen Archäologischen Instituts
13. Jahrbuch für Wissenschaft und Ethik
14. Jahrbuch des Instituts für deutsche Sprache
15. Kant-Studien
16. Kierkegaard-Studies
17. Linguistic Review
18. Linguistic Typology
19. neue Zeitschrift für systematische Theologie und Religionsphilosophie
20. Nietzsche-Studien
21. Praehistorische Studien
22. Probus
23. Romantistisches Jahrbuch
24. Theoretical Linguistics
25. Thomas Mann Jahrbuch
26. Zeitschrift für Antikes Christentum
27. Zeitschrift für die Alttestamentliche Wissenschaft
28. Zeitschrift für die Neutestamentliche Wissenschaft und die Kunde der älteren Kirche
29. Zeitschrift für Germanistische Linguistik
30. Zeitschrift für Neuere Theologiegeschichte

Od ponad trzech dziesięcioleci ofertę wydawniczą berlińskiego wydawnictwa doceniali poprzedni dyrektorzy BU KUL: o. Romuald Gustaw OFM i Andrzej Paluchowski oraz bibliotekarze odpowiedzialni za politykę gromadzenia. Wszyscy dokładali starań, aby ich przemyślany wybór pozwolił włączyć do zbiorów i do naukowego warsztatu te publikacje, które należą do dyscyplin uprawianych w Katolickim Uniwersytecie Lubelskim.

Wydawnictwo jest partnerem handlowym Biblioteki KUL. Ale nie chłodna kalkulacja i handlowe wyliczenia w tych wzajemnych kontaktach są najważniejsze, choć dla funkcjonowania obu instytucji istotne. Przez te lata wzajemnych kontaktów wypracowane zostały zasady współpracy: zaufanie, solidność, zrozumienie dla naszej trudnej sytuacji polityczno-ekonomicznej i niezwykła życzliwość.

W latach wszechobecnej cenzury Wydawnictwo umożliwiała Bibliotece złożenie zamówienia jeszcze przed Targami Książki w Warszawie i ich zakup przed ostatnim dniem imprezy z rabatem od 30 do 50%. Do lat dziewięćdziesiątych za specjalnie przywiezione dla nas książki należność płacona była najczęściej z torebki bibliotekarki towarzyszącej dyrektorowi na targach i przeważnie stanowiła

połowę ich wartości. Tylko taka była możliwość zakupu książki bez kontroli urzędu cenzury. Biblioteka oszczędzała w ten sposób także na kosztach przesyłki. W latach następnych bardzo korzystne były dla Uniwersytetu długie terminy realizacji płatności rachunków. Zawsze zamówienia Biblioteki były duże.

Na kupno książek, zaprezentowanych na wystawie w bieżącym roku, wydawnictwo udzieliło nam największego w historii naszych wzajemnych kontaktów rabatu w wysokości 60%. Na tę wystawę przygotowano zamówienie na 318 woluminów. To największy jednorazowy i najbardziej kosztowny zakup Biblioteki od ponad dziesięciu lat, czyli od I Wystawy Publikacji Verlag Walter de Gruyter w Bibliotece KUL, która odbyła się 9 XI 1994 r. Starał się o jej zorganizowanie ówczesny dyrektor BU KUL, Andrzej Paluchowski. To przedsięwzięcie było zjawiskiem rzadkim, bo to nie wydawnictwo starało się o prezentację swojego dorobku, lecz Biblioteka. Książki na wystawę wybierał dyrektor Paluchowski, dodatkowo uzupełniła je o nowości Doris Glaser, odpowiedzialna za organizowanie wystaw i prezentacji wydawnictwa WdeG w świecie. Zamówienie obejmowało wówczas ok. 220 woluminów książek, z trzymiesięcznym terminem płatności i 30% rabatem.

II Wystawa publikacji Verlag Walter de Gruyter była wynikiem wspólnych rozmów w czasie jubileuszowych 50. Międzynarodowych Targów Książki w Warszawie 2005 roku. Michael Annecke, specjalista od międzynarodowych sprzedaży w Wydawnictwie WdeG potwierdził, że możliwe jest zorganizowanie kolejnej wystawy książek w Bibliotece KUL. List intencyjny, który otrzymaliśmy pod koniec maja 2005 r. podpisany przez prof. Klausa Saura i wysokość udzielonego rabatu, przerosły nasze oczekiwania. Rabat na książki w wysokości 60%, z których większość to nowości wydawnicze, to także wyraz uznania strony niemieckiej dla Biblioteki. Do chwili otwarcia wystawy ok. 30 zamówionych pozycji nie mogło być zrealizowanych. Większość z nich ukaże się drukiem w kolejnych miesiącach bieżącego roku, ale wśród nich są książki, których cykl wydawniczy przedłuży się nawet o rok czy dwa lata, np. *Klassiker-Wörterbuch* ukaże się w październiku 2007 r., t. 2 *Übersetzung Translation* pod redakcją Paula Armina Franka z serii *Handbücher zur Sprach- und Kommunikationswissenschaft* ukaże się dwa miesiące później. W styczniu 2008 r. będzie można nabyć książkę Dirka Ehlersa *Europäische Grundrechte und Grundfreiheiten*. Ta informacja nabiera istotnego znaczenia po decyzji Wydawnictwa o zakupie tych pozycji z chwilą ich ukazania się także za 40% ich wartości.

W tej sytuacji nie ma mowy o wyłącznie handlowym aspekcie realizacji zamówienia Biblioteki KUL przez koncern wydawniczy Walter de Gruyter.

9 V 2006 r. w Bibliotece Uniwersyteckiej KUL odbyło się uroczyste otwarcie II Wystawy Publikacji Wydawnictwa Walter de Gruyter z Berlina. Przybycie na tę uroczystość prof. dra Klausa G. Saura było dla Biblioteki KUL zaszczytem i wyraźnym dowodem życzliwości Wydawnictwa. Kontakty prof. Saura z Polską są żywe od 1965 r. W swoim dawnym Saur Verlag w Monachium wydawał on polonica, m.in. *Polskie Archiwum Biograficzne*. W latach osiemdziesiątych Bibliotece KUL ofiarował ponad 300 wol. bibliografii angielskich i niemieckich, w tym: *The British Library General Catalogue of Printed Books to 1975 i 1976-1982* oraz *Gesamtverzeichnis des deutschsprachigen Schrifttum 1700-1910*. W 2006 r. niezwykle cennym prezentem, ofiarowanym przez naczelnego dyrektora koncernu, jest pierwszy tom krytycznego wydania dzieł duńskiego filozofa Sorena Kierkegaarda. w języku niemieckim: *Journale und Aufzeichnungen*. Dzieło w 11-tomowej edycji finansowane jest przez Carl Friedrich von Siemens Stiftung z Monachium i co roku kolejny tom będzie udostępniany czytelnikom.

Pomoc Wydawnictwa Walter de Gruyter w zabezpieczeniu światowej fachowej literatury naukowej dla badaczy nie tylko z Lublina i regionu, ale także tej części Europy, jest nieoceniona. Bibliotekarze proszą o takie dowody życzliwości i dobrą współpracę na przyszłość, a czytelnicy oczekują najnowszej wiedzy, zawartej w książkach i czasopismach z logo WdeG.